

te med ubegrundet tillid. Men lad det ikke skjule, at denne oversigt er et nyttigt og bekvemt hjælpemiddel, som professor Hald ingenlunde skal have utak for.

Niels Lund

Henry Morton: *St. Croix – St. Thomas – St. John. Skitsebog og dagbog fra Dansk Vestindien 1843–44*. Dansk Vestindisk Selskab, 1975). 184 s.

En nordamerikansk præst, Henry Morton, besøgte 1843–44 De vestindiske Øer. Han havde kunstnerisk talent og benyttede besøget til at tegne og male i akvarel en række lokaliteter samt situationer fra livet på øerne; han skrev også et mindre antal dagbogsoptegnelser. Alt dette har hidtil ikke været offentliggjort, tilmed har det ligget spredt flere steder; nu er det samlet i denne statelige bog i tværfolio.

Bogen, der er med dansk-engelsk paralleltekst, indledes med en præsentation af Henry Morton (forfatteren Florence Lewisohn) og med et stykke om andre topografiske kunstnere i Dansk Vestindien (museumsdirektør, dr. Henning Henningsen). Efter dette følger Mortons billeder, der er det væsentlige; de giver på en række punkter, navnlig bygningshistorisk, en række enkeltheder og topografiske detaljer, som ellers ikke er kendt. Selv om bogen som helhed ikke tilføjer os egentlig ny viden, vil den være af interesse for de mange, der blot fængsles af at læse om øerne, og illustrationerne vil uden tvivl komme til nytte i fremtidige kolonihistoriske arbejder.

Vagn Dybdahl

Ole Kiilerich: *Politikeren Estrup og hans konge*. (Gyldendal, 1975). 147 s.

En ironisk skæbne har sørget for, at J. B. S. Estrup, der engang skrev til Frederik Barfod: »... næst efter mit principale Ønske: – slet ikke at omtales – kommer det subsidiaire: at omtales saa lidet som muligt...«, ikke blot levede en stor del af sin tilværelse med offentlighedens skarpe søgelys på sig, men også nu mange år efter sin død stadig er genstand for offentlig omtale og debat. Deri er intet mærkeligt – Estrups kontroversielle rolle i forfatningskampen gør det indlysende, at det må være sådan.

Denne rolle er måske også en del af forklaringen på, hvorfor det har været Estrups kranke skæbne at udgøre dansk historieskrivnings parallel til engelsk forsknings behandling af den sidste York-konge, Richard III: enten at være den inkarnerede nedrigheid og det personificerede magtstræb eller at symbolisere den ufejlbarlige, vidtskuende heltefigur – i begge tilfælde helt uden de nuancerede karaktertræk, der giver personen liv og gør den troværdig.

Den Estrup, vi kender gennem historieskrivningen, kan med megen ret siges at være resultatet af en langstrakt rettergang med den radikale historikertradition i aktoratet og en række amatørhistorikere af konservativ observans i defensoratet.

På grund af den radikale historikerskoles hidtidige gennemslagskraft i fagkredse er aktoratets synspunkter nok mest dominerende her. Mest prægnant og talentfuldt finder disse synspunkter vel udtryk i Erik Arups bog om Viggo Hørup fra 1941, hvori Estrup fremstilles som en magtglad stivnakke, hvis adfærd kun kan forstås, om man akcepterer forudsæt-

ningen om hans unormale glæde ved magten for dens egen skyld.

Heroverfor står den anden tradition – defensoratets – der groft taget repræsenteres af tre skrifter. Først K. G. Brøndsteds mindeskrift fra 1925, *J. B. S. Estrup. Mindeskrift i Anledning af Hundreårsdagen for hans Fødsel 16. April 1925.* (Kbh. 1925), hvor Estrup-billedet – som Povl Engelstoft træffende bemærker i sin anmeldelse (*Historisk Tidsskrift*, 9. Rk., Bd. IV, s. 188–192) – er heltemotivet, den stærke mand, der vil, hvad han vil, der kæmper for det til det sidste, men forrådes af sine egne og falder i et baghold. – Dernæst oberstløjtnant Th. Thaulow: *Jacob Brønnum Scavenius Estrup. Hans Liv og Gerning 1825–1913.* (Kbh. 1940). Thaulows evner som historiker var ubestrideligt større end Brøndsteds, og han kunne desuden øse af en lang række utrykte kilder, heriblandt akter fra Estrups eget arkiv på Skaføgaard. Hans givne forudsætning var imidlertid, at Estrups optræden i ethvert tilfælde var den rette, hvorfor han så det som sin opgave at illustrere og bevise dette. Thaulows bog blev derfor ikke biografien om Estrup, men snarere et defensorat for den afdøde konsejlspræsident i den standende rettergang.

Det seneste skud på denne traditions stamme er det her foreliggende arbejde af redaktør Ole Kiilerich. Hans bog, der markerer 150-året for J. B. S. Estrups fødsel, er ligesom Brøndsteds værk fra 1925 udgivet på foranledning af Højres Fonds bestyrelse, og indholds- og holdningsmæssigt ligger den inden for de rammer, som Brøndsted for 50 år siden afstak. Også Kiilerichs Estrup-billede er heltemotivet, og hans ideal er den stærke mand, der med en hartad utrolig

fremsynethed så det som sin livsopgave at slå bom for uansvarlige venstrepolitikeres bestræbelser for folketingsparlamentarisme – et princip, hvis gennemførelse efter Kiilerichs opfattelse var århundredets dumhed og roden til de fleste af det danske samfunds nuværende miserer.

Hermed er vi fremme ved den indvending mod bogen, der fra en faghistorikers synspunkt er den centrale: Kiilerichs interesse for såvel Estrup som Christian IX er i virkeligheden ikke stor. De to hovedpersoner skal kun bruges til at illustrere det, der er hans hovedanliggende: en analyse af vanskelighederne i det nuværende danske politiske styringssystem og en anvisning på, hvorledes fædrelandet kan frelses. – Det behøver vel næppe at siges, at Kiilerichs anvisning går ud på genindførelse af en konservativ forfatning à la den, Kiilerichs Estrup kæmpede for at bevare mod uansvarlige venstrekræfters angreb. Dette viser sig især tydeligt i bogens afsluttende kapitel, »Efter Estrup«, hvor Kiilerichs politiske trosbekendelse fremlægges. Det havde nok været mere redeligt overfor læserne, om dette kapitel havde været anbragt først i bogen – så vidste man dog straks, hvor forfatteren stod.

I det hele må man om Kiilerichs skildring af Estrup og Christian IX sige, at den intet nyt føjer til vor viden, skønt forfatteren har haft adgang til arkiver, der normalt er lukket land for historikerne – således kongehusets private arkiv. Hans karaktertegninger er helt i traditionens ånd, og han viderebefordrer troligt alle de gamle myter – herunder også skrønen om Estrups brændte arkiv.

Redaktør Kiilerich er ikke historiker, og giver sig heller ikke ud for at være det. Det er derfor næppe heller

rimeligt at kritisere ham for at have begået en række helt elementære kildekritiske bommerter – såsom at bruge kilderne som illustrationsmateriale, at bruge dem uden kritik, slet ikke at angive sine kilder osv. Disse elementære fejl møder man gang på gang i bogen; men dem har forfatteren ikke forudsætninger for – og næppe heller nogen interesse i – at undgå. Hans hovedanliggende er jo ikke at bringe forøget historisk indsigt, men at illustrere et bestemt samfundssyn med historisk materiale.

Kiilerichs bog er levende og dygtigt skrevet – og også morsom at læse; men den bringer os på intet punkt forøget indsigt i det, der er dens tilsyneladende genstand: J. B. S. Estrup og Christian IX. Derimod giver den os en klar viden om forfatterens syn på det nuværende danske samfundssystem – men det er for en historiker af mindre interesse.

I bogen sammenlignes Estrup på tvivlsomme præmisser med Stauning og de Gaulle. Hvad angår Estrups historiografi, synes en sammenligning med Richard III – som indledningsvis bemærket – mere adækvat: i England savner man stadigvæk den uhildede biografi af Richard – og vi savner stadigvæk en bare nogenlunde anstændig faghistorisk biografi af den mand, der længere end nogen anden har været regeringschef under den konstitutionelle forfatning. Estrup fortjener visselig en bedre skæbne end den, der hidtil er blevet ham til del: at være enten radikale historikerses prægelknabe eller konservative amatørers hero.

Knud J. V. Jespersen

Erik Reitzel-Nielsen (ed.):
Breve fra og til Hans Vodskov. 1–2. (Gad, 1972). 529, 177 s.

Udgavens 1. bind rummer breve 1864–1910, 2. bind indledning, fyldige noter og registre. Det er Sprog- og Litteraturselskabet, der står for udgivelsen, der i det hele er særdeles mønsterværdig. Litteraturkritikeren og religionshistorikeren Vodskov indtager en fremtrædende plads i den litterære kreds' omdømme i slutningen af forrige århundrede; det forplantede sig op i vor tid og viste sig bl. a. gennem en omfangsrig biografi – 8 sider – i Biografisk Leksikon. Det lykkes dog ikke deri at motivere hans plads i dansk åndshistorie, lige så lidt som udgiveren er i stand til at gøre det i sin indledning. Det synes, som om Vodskovs indsats i meget høj grad har været for de få og med ret beskedne følgevirkninger trods de ofte omtalte store evner.

Brevudgaven støtter ikke den gængse vurdering. Den viser kort sagt ikke, at Vodskov har haft nogen virkningsfuld position. Brevudgaver skal søge deres motivering enten i, at de på afgørende måde giver et indtryk af brevskriverne, eller i at de rummer så store mængder af betydningsfulde oplysninger om afgørende forhold og vel bedst om så vidtspredte emner, at de ikke opfordrer til en samlet fremstilling – det er f. eks. tilfældet med den store Brandes-udgave. Ingen af disse to egenskaber karakteriserer denne udgave. Naturligvis siger brevene en hel del om Vodskov og nogle af brevskriverne; men dog ikke væsentligere ting, og om større begivenheder er der ikke meget. For den, der arbejder med perioden, er det en udgave, som giver lidt flere facetter, og i det hele er det en samling, der ofte er medrivende i indtrykket af en videnskabsmand med et skrøbeligt legeme og beskedne kår, arbejdende på sit livs hovedværk.